

บทที่ 4

ความคิดเห็นทางการเมืองของคนงานไทยที่ไปทำงาน
ในประเทศตะวันออกกลาง

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนท้ายของบทที่ 2 ถึงสรุปแนวความคิดที่จะใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งจากแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดที่สำคัญต่าง ๆ ในรูปที่ 2. จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ ทั้งหมด โดยเฉพาะกับการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมองถึงความเปลี่ยนแปลงของคนงานไทย ที่เริ่มจากการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลนอกชุมชนของตน ทั้งนายหน้าติดต่อหางาน เจ้าหน้าที่กรมแรงงาน เจ้าหน้าที่กระทรวงต่างประเทศ รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ เรื่อยไปจนกระทั่งการต้องทำงานหรือมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในขณะที่ทำงานอยู่ในตะวันออกกลาง

ก. อิทธิพลของภาวะความเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่อคนงานไทยในตะวันออกกลาง

โดยธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงแล้ว เราต้องยอมรับพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงที่ว่า

- (1) สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดดุลยภาพหรือเกิดความสมดุลขึ้น
- (2) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงทางบวกหรือเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้าขึ้น แต่ก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบแล้วจึงเกิดดุลยภาพขึ้น เช่นเดียวกันโดยจะเป็นการทำให้ลดความก้าวหน้าลง
- (3) การเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้าขึ้น มักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อมุ่งให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือเป้าหมายที่พึงปรารถนา และมักจะมีการวางแผน มีการควบคุมการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้น อาจแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social changes) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (cultural changes) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (economic changes) และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (political change)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่กล่าวถึง มิใช่การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของการจัดองค์กรทางสังคม รวมทั้งโครงสร้างหรือกิจกรรมทางสังคมที่มีต่อประชากร แต่ในที่นี้จะใช้ในความหมายของการเปลี่ยนแปลงที่ประชากร ต้องประสบกับสภาวะแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างไปจากสังคมที่ตนเคยอยู่ อันเนื่องมาจากการย้ายเข้าไปสู่สังคมใหม่แห่งหนึ่ง ทั้งในลักษณะของสังคมของประเทศที่ตนไปทำงาน และสังคมของคนงานที่เดินทางไปทำงานด้วยกัน ไม่ว่าจะ เป็นคนงานไทยด้วยกันหรือเป็นคนงานต่างชาติอื่น ๆ คนงานทุกคนที่เดินทางไปทำงานในตะวันออกกลาง จะต้องละทิ้งการใช้ชีวิตหรือความเคยชินที่ตนมีอยู่ในชุมชนหรือในสังคมที่ตนเคยอยู่มาก่อน และพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมใหม่ที่ต้องเข้าไปใช้ชีวิตอยู่

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคนงานไทยในตะวันออกกลางดังกล่าวนี้ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หรือการเปลี่ยนแปลงในระบบวิถีชีวิต เช่น ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถาน (norms) หรืออื่น ๆ โดยผ่านทางกระบวนการเรียนรู้ และนอกจากนี้ยังจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในลักษณะที่มีรายได้ที่สูงขึ้น รวมทั้งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางการเมืองของตนได้ในที่สุด เมื่อเขากลับมาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนเดิม หรือกล่าวโดยสรุปได้ว่าการไปทำงานของคนงานไทยในประเทศตะวันออกกลาง จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากภายนอกสังคมเดิมของคน ได้รับการถ่ายทอดผ่านมาโดยกระบวนการเรียนรู้ที่แต่ละคนอาจจะได้รับมาโดยไม่รู้ตัว

1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การที่คนงานไทยในตะวันออกกลางต้องเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ จากชุมชนของตน ไปสู่สังคมตะวันออกกลางซึ่งเป็นสังคมประเพณี (traditional societies) ที่ยึดถือหลักการปฏิบัติในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตามหลักของศาสนาอิสลาม และ

การต้องไปอยู่ร่วมกับกลุ่มคนงาน ซึ่งอาจจะมีทั้งคนงานไทยที่มาจากจังหวัดหรือภูมิภาคต่าง ๆ และคนงานจากต่างประเทศ ย่อมจะมีผลให้คนงานไทยได้เรียนรู้ในระบบวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบใหม่ ทั้งความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถาน ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี หรืออื่น ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรม

จากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างไปจากชุมชนหรือสังคม เดิมของคน ย่อมจะมีผลให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดของคนงานไทยในตะวันออกกลาง และจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในความคิดเห็นของคนงานไทยในด้านต่าง ๆ ทั้งในลักษณะที่ก้าวหน้า (ทางบวก) หรือลดความก้าวหน้า (ทางลบ) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในระบบความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นทางใดทางหนึ่งย่อมจะมีผลต่อความนับ เียงในพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของคนงานไทย เมื่อเขาเดินทางกลับมาอยู่ในชุมชนหรือสังคม เดิม

ความคิด เกี่ยวกับการเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรมตามแนวทางการขัดแย้ง (the conflict approach) นั้น เป็นแนวการศึกษาที่มองสังคมมีลักษณะเหมือนกลไกซึ่งทำงานตลอดเวลาโดยเน้นความสำคัญในความเข้าใจของบุคคลหน่วยย่อย ๆ ที่ประกอบกันขึ้น เป็นสังคมทั้งหมด นั่นคือการเน้นถึงบุคคลซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงขึ้น¹

แนวความคิดนี้เห็นว่า ความขัดแย้งมีขึ้นเสมอในโครงสร้างสังคม โดยมีกลไกสำคัญที่มีส่วนในการผลักดันคือความขัดแย้งทางสังคม การเปลี่ยนแปลง ความไม่เป็นประโยชน์ในส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างสังคมและลักษณะการบังคับของหน่วยสังคม ดังนั้นความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงจะ เกี่ยวข้องกับพื้นฐานที่ว่า

(1) ทุกสังคมต้องเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลง

(2) ประสพการณ์ต่าง ๆ จะ เกิดขึ้นในสังคมทุก ๆ ขณะเมื่อเกิดความ

ขัดแย้ง

¹

หงจิดต์ อธิคมนันทะ. การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519). หน้า 64.

- (3) ส่วนต่าง ๆ ในสังคมจะมีส่วนช่วยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในตัวเอง
- (4) ขึ้นอยู่กับการบังคับของสมาชิกต่อคนอื่น ๆ ในสังคม

ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่ระบบความคิด เห็นในด้านต่าง ๆ ของคนงานไทยใน
 ตะวันออกกลาง จะเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงไปทีละ เล็กทีละน้อยโดยที่ตนเองอาจจะไม่
 รู้ตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในระบบความคิด เห็นด้านสังคมและวัฒนธรรม

2) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ดังที่กล่าวถึงแล้วในบทที่ 3 ว่าปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดให้คนงานไทยเดินทางไป
 ทำงานในประเทศตะวันออกกลางนั้น คือรายได้ที่สูงกว่ารายได้ของผู้ที่ประกอบอาชีพใน
 ประเทศ ย่อม เป็นเครื่องยืนยันพื้นฐานถึงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่คนงานไทยที่ได้
 รับจากการเดินทางไปทำงานในตะวันออกกลาง

จากสถิติของสำนักงานบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศของกรมแรงงาน
 พบว่าในช่วงปี 2527 คนงานไทยที่ไปทำงานในตะวันออกกลาง จะมีเงินส่งกลับประเทศ
 ไทยโดยผ่านระบบธนาคารรวมกันประมาณ 16,473 ล้านบาท และถ้ารวมกับเงินที่ไม่ได้
 ส่งผ่านระบบธนาคารอีก คาดว่าในปี 2527 จะมีเงินที่คนงานไทยส่งกลับจากตะวันออก
 กลางทั้งสิ้นประมาณ 17,000 ล้านบาท นับเป็นส่วนหนึ่งของการหารายได้เข้าประเทศที่
 สำคัญเช่นเดียวกับการส่งสินค้าออก และเป็นทางหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาดุลย์การค้าให้แก่ประเทศ
 ไทย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศ

สำหรับตัวคนงานเองนั้นเมื่อคำนวณโดยเฉลี่ยจากจำนวนเงินที่ส่งกลับประ-
 เทศในปี 2527 พบว่ารายได้ที่ส่งกลับประเทศของคนงานไทยจะอยู่ในราว 4,418.95
 บาท/เดือน/คน นับเป็นรายได้ที่สูงมากเมื่อเทียบกับรายได้ของคนที่อยู่ในระดับการศึกษา
 เดียวกันและทำงานประเภทเดียวกันภายในประเทศ

รายได้ที่คนงานไทยส่งกลับบ้านขึ้น ทำให้สมาชิกในครอบครัวของคนงานไทย
 มีอำนาจการซื้อเพิ่มขึ้น และมีการบริโภคเพิ่มขึ้น นอกจากนี้รายได้ที่ส่งกลับบางส่วนยังได้
 มีการนำไปลงทุนในท้องถิ่นชนบทของคนงาน ทำให้เกิดการขยายตัวทางการผลิต ทั้งใน
 ด้านการเกษตร การค้า และการสร้างที่อยู่อาศัย นับเป็นการช่วยพัฒนาชนบทและยก

ระดับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทได้ทางหนึ่ง

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าคนงานไทย ที่ไปทำงานในตะวันออกกลาง ร้อยละ 86.6 ตอบว่า หลังจากที่เดินทางไปทำงานในตะวันออกกลางแล้วฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้นกว่าแต่ก่อน และเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ ในชุมชนของคนแล้ว ปรากฏว่าร้อยละ 90.4 ตอบว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับค่อนข้างสูง ร้อยละ 57.0 ตอบว่าระดับปานกลาง ร้อยละ 12.6 ตอบว่าค่อนข้างต่ำ

และเมื่อสอบถามถึงความเปลี่ยนแปลงในทรัพย์สิน พบว่ามีคนงานไทยร้อยละ 11.7 ที่นำรายได้จากการไปทำงานในตะวันออกกลางไปซื้อที่ดินเพื่อการเกษตรร้อยละ 9.1 นำเงินไปซื้อที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ร้อยละ 25.4 นำเงินไปสร้างหรือซ่อมแซมที่อยู่อาศัย สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัว เช่น เตาแก๊ส ตู้เย็น โทรทัศน์ สเตอริโอ หรือวีดีโอ มีการซื้อมาใช้ในสัดส่วนที่สูงมาก โดยเฉพาะโทรทัศน์มีถึงร้อยละ 32.4 ที่ซื้อมาใช้หลังจากไปทำงานในตะวันออกกลาง แต่ทรัพย์สินเกี่ยวกับรถทั้งรถจักรยานยนต์มอเตอร์ไซด์หรือรถบรรทุกมีผู้ซื้อใช้น้อยมาก

จะเห็นได้ว่าความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของคนงานไทยที่ไปทำงานตะวันออกกลาง มีรูปธรรมให้เห็นค่อนข้างชัดเจนมาก และนอกจากนี้ การที่คนงานไทยได้มีโอกาสเดินทางไปทำงานในกิจการต่าง ๆ โดยเฉพาะในกิจการก่อสร้างขนาดใหญ่ เช่น สนามบิน อาคารที่พักอาศัย เขื่อน ถนน หรืออื่น ๆ ตลอดจนงานบริการอื่น ๆ ย่อมทำให้คนงานได้มีทักษะและประสบการณ์เพิ่มขึ้นซึ่งจะช่วยให้คนงานที่เดินทางกลับประเทศเมื่อหมดสัญญาจ้าง สามารถหางานทำหรืออาจสร้างงานขึ้นมาด้วยตนเองได้ไม่ยากนัก นับเป็นการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจของคนงานไทยอีกด้วย

๓) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

การที่คนงานไทยเดินทางไปทำงานในตะวันออกกลาง ในเมืองแรกจะต้องติดต่อกับนายหน้าหรือบริษัทจัดหางาน เจ้าหน้าที่ของกรมแรงงาน เจ้าหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งการติดต่อกับกลุ่มบุคคลในด้านผลประโยชน์ต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ของ

รัฐนี้ มิลแบรธ และ โกล¹ ถือว่าเป็นการแสดงบทบาทหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ลักษณะหนึ่ง อีกทั้งเวอร์บา และ ไน² ก็ถือว่าใช่แต่เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง
อย่างแคบ (parochial participation)

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าในการติดต่อเพื่อไปทำงานต่างประเทศครั้งแรก
คนงานถึงร้อยละ 56.3 ติดต่อกับบริษัทตัวแทน มีร้อยละ 28.9 ที่สมัครด้วยตนเองโดย
ไม่ผ่านนายหน้า มีที่ติดต่อผ่านกรมแรงงานร้อยละ 8.5 ที่เหลือมีเพื่อนหรือญาติเป็นผู้ติด
ต่อให้ จะเห็นได้ว่าคนงานมากกว่าครึ่งต้องติดต่อผ่านกลุ่มบุคคลที่ดำเนินการด้านจัดส่งคน
งานไปตะวันออกกลาง แม้จะมีเพียงส่วนน้อยที่ติดต่อหางานโดยผ่านกรมแรงงาน แต่คน
งานส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.9) จะต้องผ่านการอบรมจากเจ้าหน้าที่ของกรมแรงงาน
เกี่ยวกับเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศตะวันออกกลาง เรื่องสัญญาการจ้าง
เรื่องการเตรียมตัวก่อนการเดินทางไปทำงาน รวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ
ที่อาจจะเกิดขึ้นในขณะที่ไปทำงาน จึงกล่าวได้ว่าคนงานส่วนใหญ่จะต้องติดต่อกับบริษัทจัด
หางานและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการชักนำให้คนงานได้
เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะหนึ่ง และถือ เป็นประสบการณ์ทางการเมืองของแต่ละ
บุคคลด้วย

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในลักษณะอื่น ๆ นั้น ยังไม่สามารถพิสูจน์
ยืนยันในขณะนี้ได้ เพราะกลุ่มคนงานที่ศึกษาเหล่านี้ยังต้องเดินทางกลับไปทำงานในวัน-
ออกกลางอีกระยะหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจึงต้องเป็นแต่เพียงการคาดการณ์

¹ Lester W. Milbrath and M.L. Goel, Political Participation :
Why and How People Get Involved in Politics (Chicago : Rand McNally,
1977), pp. 12-16.

² จู Sidney Verba and Norman H. Nie, Modes of Democratic
Participation : A Cross National Comparison (Beverly Hills : Sage
Publication, 1971), pp. 41-43.

ความโน้มเอียงในพฤติกรรมทางการเมืองซึ่งจะพิจารณาได้จากความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม บุคคลใดที่จะมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากหรือจะสามารถแสดงบทบาทในฐานะของผู้นำทางการเมืองการปกครองได้ จะต้องพิสูจน์ตนเองให้เห็นแล้วว่า เป็นผู้ที่ประชาชนสมควรจะให้ความไว้วางใจได้ เป็นผู้ที่สนใจในงานของส่วนรวม ตลอดจน เป็นผู้ที่มีความสามารถและเต็มใจที่จะเสียสละสติปัญญาความคิดและเงินทองเพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชน แต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่ว่าประชาชนทุกคนจะมีความสามารถที่จะอุทิศตนเพื่อชุมชนของตนได้ ทั้งนี้เพราะระบบเศรษฐกิจในชนบทเป็นข้อจำกัดขีดความสามารถของผู้ที่ยากจน คนจนไม่มีเวลาหรือมีแรงงานเหลือสำหรับคนอื่น ๆ ในด้านการเงินคนยากจนก็อาจจะต้องพึ่งพาผู้มีฐานะดีกว่าเพื่อความอยู่รอด ฉะนั้นผู้ที่ยากจนจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะอุทิศตนเองเพื่อชุมชนได้อย่างเต็มที่ ในทางตรงกันข้ามผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีข้อจำกัดดังกล่าวน้อยกว่าผู้ที่ยากจน ยิ่งไปกว่านั้นวัฒนธรรมของชาวชนบทมักจะถือว่าผู้มีฐานะดี เป็นผู้ที่มีบุญวาสนาและเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำของชุมชนมากกว่า จึงเป็นผลให้ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีได้รับการยอมรับทางสังคมและมีโอกาสที่จะได้ตำแหน่งผู้นำของชุมชนได้มาก

นอกจากนี้ในสังคมชนบทยังมีค่านิยมที่ยอมรับและยกย่องผู้มีสถานภาพทางสังคมสูงอย่างเช่นผู้ที่มีการศึกษาสูงและผู้ที่มีความชำนาญบางประเภทหรือมีประสมการพิเศษบางอย่าง เพราะคิดว่าจะสามารถติดต่อเคลื่อนไหวกับบุคคลภายนอกชุมชนได้ดีกว่า คุณสมบัติของบุคคลเหล่านี้ก็มีโอกาสสูงมากเช่นกันที่จะได้ตำแหน่งผู้นำของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากบุคคลเหล่านี้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีด้วย ก็ยังมีโอกาสที่จะเป็นผู้นำชุมชนได้มากขึ้นด้วย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถยืนยันในความเปลี่ยนแปลงของทั้ง 2 ประการในด้านเศรษฐกิจตามที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว สำหรับด้านสถานภาพทางสังคม พบว่า เมื่อให้คนงานเหล่านี้เปรียบเทียบฐานะทางสังคมของครอบครัวของตนเองกับเพื่อนบ้าน ปรากฏว่ามีร้อยละ 23.3 ที่คิดว่ามีสถานภาพสูงหรือค่อนข้างสูงขณะที่คนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 65.7 คิดว่ามีสถานภาพระดับปานกลาง (แต่ก็ยกกระดับสูงขึ้นกว่าแต่ก่อน) และมีเพียงร้อยละ

11.0. เท่านั้นที่คิดว่ามีสถานภาพค้าหรือค่อนข้างค้า ซึ่งเหตุผลที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นนี้เกิดจากการได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากเพื่อนบ้านโดยมีคณงานร้อยละ 33.3 ที่รู้สึกว่าการยอมรับนับถือจากเพื่อนบ้านว่าเป็นผู้มีความสามารถ อีกร้อยละ 35.5 รู้สึกว่าได้รับความสนใจจากเพื่อนบ้านในฐานะที่มีประสบการณ์จากต่างประเทศ ในด้านการได้รับความเชื่อถือจากเพื่อนบ้านพบว่ามีร้อยละ 10.2 ที่ได้รับความเชื่อถือจากชาวบ้านสูงมาก และอีกร้อยละ 54.7 ได้รับความเชื่อถือค่อนข้างมาก

จึงกล่าวได้ว่าคณงานไทยที่เคยไปทำงานตะวันออกกลางกลับมาแล้วมีอย่างน้อยร้อยละ 23.3 ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าเพื่อนบ้านในชุมชนของตน ซึ่งเมื่อประกอบกับฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นกว่าเพื่อนบ้าน โอกาสที่คณงานไทยเหล่านี้จะก้าวเข้าสู่บทบาททางการเมืองในฐานะของผู้นำชุมชน หรือเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะอื่น ๆ ย่อมมีอยู่ค่อนข้างมาก

ดังนั้นจากข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ น่าจะแสดงให้เห็นถึงโอกาสที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความคิด เห็นทางการเมืองขึ้นกับคณงานไทยที่เคยไปทำงานตะวันออกกลางมาแล้วได้อย่างชัดเจน ทั้งการเปลี่ยนแปลงในแง่การติดต่อกับบริษัทที่จัดส่งคณงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และความโน้มเอียงในพฤติกรรมทางการเมืองของคณงานเหล่านี้ในอนาคต

จากที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงผลด้านหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคณงานไทยในตะวันออกกลาง ส่วนผลอีกด้านหนึ่งที่จะกล่าวถึงคือผลในด้านการเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะความทันสมัยที่เกิดขึ้นกับคณงานไทย ซึ่งจะมีระดับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะความทันสมัยเพียงไร จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการยอมรับภาวะความทันสมัยของแต่ละบุคคล ความสามารถในการยอมรับภาวะความทันสมัยไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตามย่อมมีส่วนในการกระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลและครอบครัวได้รวดเร็วยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้แต่ละบุคคลจะมีความสามารถในการยอมรับภาวะความทันสมัยที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวชนบทที่ยังไม่เคยติดต่อกับสังคมเมืองมาก่อนจะยิ่งมีความสามารถในการยอมรับภาวะความทันสมัยได้น้อยกว่าคนที่เคยติดต่อกับสังคมเมือง ซึ่งความสามารถในการยอมรับภาวะความทันสมัยจะขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ

2 ประการคือ ประสบการณ์ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และภาวะความขัดแย้งทางความคิดที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ พร้อมทั้งเกิดการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งใหม่ที่สัมผัสกับสิ่งเก่า ๆ ที่ตนเองเคยประสบมาก่อน

สำหรับคนงานไทยที่เดินทางไปทำงานในตะวันออกกลาง อาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีศักยภาพที่จะสามารถยอมรับภาวะความทันสมัยได้มากกว่าชาวชนบททั่วไป เพราะถึงแม้จะเป็นชาวชนบทเช่นเดียวกันก็ตาม แต่ก่อนที่คนงานเหล่านี้จะได้เดินทางไปทำงานในตะวันออกกลาง พวกเขาจะต้องผ่านกระบวนการติดต่อสื่อสารอีกมากมาย ตั้งแต่การติดต่อกับบริษัทจัดส่งคนงานต่าง ๆ เพื่อสมัครไปทำงาน การเข้ารับการอบรมจากเจ้าหน้าที่ของกรมแรงงาน จนกระทั่งการขึ้นเครื่องบินเดินทางไปทำงาน ตลอดจนการได้มีโอกาสพบปะหรือใช้เครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัยและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าต่าง ๆ ในขณะที่ทำงาน นอกจากนี้คนงานบางคนอาจจะเป็นคนงานประเภทมีฝีมือหรือกึ่งมีฝีมือ ซึ่งอาจจะเคยใช้เครื่องมือเครื่องจักรเหล่านี้มาก่อน จึงนับว่ามีศักยภาพในการยอมรับภาวะความทันสมัยได้มากกว่าชาวชนบททั่วไป

นอกจากนี้การที่คนงานไทยต้องผ่านกระบวนการต่าง ๆ ในการติดต่อมากมายนั้น มีผลดีต่อการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ที่จะช่วยให้คนงานแต่ละคนสามารถที่จะปรับตัวและสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ตนเองจะต้องประสบในอนาคตได้ดีขึ้น เพราะการเผชิญกับปัญหาและกระบวนการติดต่อต่าง ๆ จะมีผลต่อการเพิ่มพูนประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ให้สามารถรู้และเข้าใจในระบบการทำงานหรือระบบการติดต่อกับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเมื่อจะต้องประสบกับสภาวะการงานเช่นนี้อีกก็จะสามารถคิดและหาหนทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี

ที่กล่าวมานี้ นับว่าสอดคล้องกับความคิดของ แดเนียล เลอเรียนเนอร์ ที่มองคุณลักษณะของคนที่มีความทันสมัยว่า มีบุคลิกภาพที่เรียกว่า "mobile personality"¹ ซึ่งหมายถึง บุคคลที่มีความสามารถสูงในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ

¹ Daniel Learner, The Passing of Traditional Society : Modernizing the Middle East (Glencoe, Illinois : The Free Press, 1958), p. 49.

สำหรับกลวิธีในการปรับตัวก็คือ ความสามารถของบุคคลที่จะรู้สึกว่าคุณอยู่ในสถานการณ์ของผู้อื่นได้ดีเพียงไร¹ ซึ่งบุคลิกภาพดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้โดยผ่านวิถีทาง 2 ประการ คือ ประสบการณ์ในการคมนาคม และประสบการณ์ในการรับรู้ข่าวสารโดยผ่านทางสื่อมวลชน แต่ เลอร์นเนอร์ มีความเห็นว่า ประสบการณ์ด้านการรับรู้ข่าวสารผ่านทางสื่อมวลชน จะเป็นประสบการณ์ที่เป็นผลกระทบโดยตรงและลึกซึ้งกว่าประสบการณ์ซึ่งเกิดขึ้นจากการคมนาคม²

สำหรับคนงานไทยที่ไปทำงานในตะวันออกกลางนั้น มีประสบการณ์จากการคมนาคมมากกว่าการรับรู้ข่าวสารผ่านทางสื่อมวลชน เนื่องจากข้อจำกัดในด้านภาษาอังกฤษและภาษาท้องถิ่นของประเทศตะวันออกกลาง อีกทั้งการรับรู้ข่าวสารจากประเทศไทยก็ค่อนข้างจำกัด แม้ว่าจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คนงานถึงร้อยละ 93.6 จะตอบว่ามีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารจากประเทศไทยก็ตาม แต่มีเพียงร้อยละ 54.1 ที่ตอบว่าแหล่งข่าวสารที่ได้รับคือหนังสือพิมพ์และวารสาร และเมื่อถามถึงข่าวสารที่สนใจมากที่สุดพบว่า ร้อยละ 24.5 สนใจข่าวสารทุกอย่างจากประเทศไทย อีกร้อยละ 19.2 สนใจข่าวสารการเมืองในประเทศไทย และร้อยละ 10.4 สนใจข่าวสารการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ที่เหลือจะสนใจข่าวสารเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชนที่ตนเองอยู่ ซึ่งจะ เป็นข่าวสารที่ได้รับจากจดหมายหรือการบอกเล่าของเพื่อนคนงานที่กลับจากการมาพักผ่อนหรือเยี่ยม เยียนครอบครัวที่เมืองไทย

ดังนั้นจากการที่นักวิชาการตะวันตกหลายท่านกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะความทันสมัยกับการพัฒนาทางการเมืองนั้น กล่าวได้ว่าไม่เกิดขึ้นจริงกับคนงานไทยที่เดินทางไปทำงานตะวันออกกลาง เพราะการเรียนรู้และประสบการณ์ที่จะนำไปสู่ภาวะความทันสมัยของคนงานไทยในตะวันออกกลาง ส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม คนงานไทย

1

Ibid., p. 50.

2

Ibid., pp. 52-53.

มีโอกาสได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ทางการเมืองน้อยมาก แม้ว่ากลุ่มประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่จะตอบว่ามีโอกาสได้ติดต่อสัมพันธ์กับชาวพื้นเมืองในตะวันออกกลาง กับคนไทยด้วยกัน และกับคนงานชาติอื่น ๆ อยู่เป็นประจำ แต่ส่วนมากจะเป็นการติดต่อสัมพันธ์กันเฉพาะในเรื่องงานมากกว่าเรื่องอื่น ๆ อีกทั้งในช่วงที่มีเวลาว่างจากการทำงาน แม้จะมีคนงานถึงร้อยละ 76.3 ตอบว่าเคยออกไปเที่ยวนอกบริเวณที่ทำงาน ส่วนมากจะไปเที่ยวอยู่ในเขตเมือง แต่ความถี่ของการออกไปเที่ยวนอกบริเวณที่ทำงานมากกว่าครึ่งหนึ่งไปนาน ๆ ครั้ง มีน้อยมากที่จะออกไปเที่ยวบ่อย ๆ จะเห็นได้ว่าโอกาสการเรียนรู้และการแสวงหาประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ในประเทศตะวันออกกลาง นับได้ว่าคนไทยมีอยู่น้อยมากและเมื่อประกอบกับความสนใจในข่าวสารการเมืองจากประเทศไทยมีอยู่น้อยเช่นกัน จึงอาจจะสรุปได้ว่าภาวะความทันสมัยที่เกิดขึ้นกับคนงานไทยในตะวันออกกลาง มีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาความคิด เห็นทางการเมืองของคนงานเหล่านี้น้อยมาก แต่จะมีผลต่อการเพิ่มพูนประสบการณ์ และอาจจะช่วย เสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพทางสังคมของคนงานเหล่านี้เมื่อพวกเขา เดินทางกลับสู่ประเทศไทย ดังที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว

ข. ความคิด เห็นทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลาง

ในการเสนอผลการวิจัยถึงความคิด เห็นทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลางนี้ จะแยกผลการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วนคือ

1. ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง
2. ความรู้สึกต่อการเมือง โดยเน้นถึงความไว้วางใจทางการเมือง
3. ความนิยมเอียงในพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งจะมองถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีตก่อนที่จะเดินทางไปทำงานในตะวันออกกลางและความนิยมเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคต และ
4. ปัจจัยสนับสนุนหรืออุปสรรคต่อความนิยมเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลาง

สำหรับปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ที่จะนำมาใช้เป็นตัวแปรอิสระในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ ได้แก่ประสบการณ์ในการทำงานในตะวันออกกลาง ซึ่งจะดูจากจำนวนปีที่ทำงานในตะวันออกกลาง ฐานะทางเศรษฐกิจที่เปรียบเทียบ

ตามความรู้สึกของคนงาน เหล่านี้ เมื่อกลับจากการทำงานในตะวันออกกลาง และสถานภาพทางสังคมที่เปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านของคนงานเหล่านั้น ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบความแตกต่างในแต่ละปัจจัยดังนี้

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์ที่ทำงานในตะวันออกกลาง		
1) ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป	103	21.4
2) 3 ปี - 4 ปี	157	32.7
3) ไม่เกิน 2 ปี	221	45.5
ฐานะทางเศรษฐกิจ		
1) ค่อนข้างสูง	146	30.4
2) ปานกลาง	274	57.0
3) ค่อนข้างต่ำ	61	12.6
สถานภาพทางสังคม		
1) ค่อนข้างสูง	112	23.3
2) ปานกลาง	316	65.7
3) ค่อนข้างต่ำ	53	11.0

ในส่วนของประสบการณ์การทำงาน มีความชัดเจนในการจำแนกข้อมูล แต่สำหรับสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคม เป็นการจำแนกจากการสอบถามถึงความรู้สึกในเชิงเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้าน ภายหลังจากที่คนงานเหล่านี้กลับจากการทำงานในตะวันออกกลางในช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว

ผลการศึกษาวเคราะห์ครั้งนี้จะได้นำเสนอไปตามลำดับทั้ง 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลาง

ในการวัดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ใช้คำถามที่จะทดสอบความรู้ความเข้าใจทางการเมือง 12 ข้อ ดังนี้

- (1) การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เป็นวิธีทางเดียวที่ประชาชนจะ
ได้แสดงบทบาททางการเมือง
- (2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือบุคคลที่ประชาชนมอบหมายให้ไปใช้
สิทธิแทนตนในสภา
- (3) โดยพื้นฐานแล้ว กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน มีความเป็นผู้แทนของประชาชน
มากกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (4) ความสนใจข่าวสารทางการเมือง เป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการแสดง
บทบาททางการเมือง
- (5) ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีเงินมาแจกจ่ายให้ประชาชน แสดงว่า เป็นผู้
มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จะเป็นผู้แทนที่ช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้
- (6) ถ้ามีใครที่อยู่ในชุมชนเดียวกับท่านสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสิ่งถูกต้อง
ที่ท่านจะช่วยสนับสนุน เขาทุกทาง
- (7) การที่เพื่อนบ้านบางคนรับเงินจากผู้สมัครรับเลือกตั้งท่านหนึ่ง แต่
ไปลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครอีกท่านหนึ่ง เป็นสิ่งที่ผิด
- (8) เมืองไทยไม่จำเป็นต้องมีรัฐบาลมาจากการเลือกตั้ง เพราะไม่
สามารถแก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชนได้
- (9) เมืองไทยไม่ควรจะมีการเลือกตั้ง เพราะต้องเสียงบประมาณมาก
ควรจะนำเงินไปพัฒนาประเทศมากกว่า
- (10) การเลือกตั้งกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน มิใช่การแสดงออกถึงการมีการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตย
- (11) เมื่อกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านทำความผิดอย่างรุนแรง ถูกบ้านควรมีสิทธิถอด
ถอนออกจากตำแหน่งได้โดยตรง
- (12) การได้รับการเลือกตั้งเป็นหัวหน้าคนงาน ก็เป็นการแสดงบทบาท
ทางการเมืองเช่นกัน

ข้อความที่ 1, 2, 5, 7, 8, 9 เป็นข้อความที่ใช้ทดสอบความรู้ความเข้าใจทาง
การเมืองในระดับชาติ คือการเลือกตั้งและบทบาทของสภาผู้แทนราษฎร ข้อความที่ 3,
10, 11 เป็นข้อความที่ใช้ทดสอบความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับท้องถิ่น คือ

การเลือกตั้งและบทบาทของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนข้อความที่ 4,6,12 เป็นข้อความที่ใช้ทดสอบความรู้ความเข้าใจในการแสดงบทบาททางการเมืองของตนเอง

แต่ละข้อความมีค่าคอบ 5 ข้อคือ ถูกต้องที่สุด ถูกต้อง ไม่มีความเห็น ไม่ถูกต้อง และ ไม่ถูกต้องที่สุด การให้คะแนนแต่ละข้อความจะให้คะแนนจาก 1 ถึง 5 ในข้อความที่ 3,5,7,8,9,10,11 และให้คะแนนจาก 5 ถึง 1 ในข้อความที่ 1,2,4,6,8,12 ทั้งนี้เพื่อนำคะแนนของแต่ละคนมาจัดเข้ากลุ่มตามลำดับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง สูง กลาง ต่ำ ตามเกณฑ์คะแนนที่ดังไว้

จากผลการรวบรวมข้อมูลพบว่า คนงานไทยในตะวันออกกลางร้อยละ 41.8 มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับสูง ร้อยละ 43.9 มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับปานกลาง และอีกร้อยละ 14.3 มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับต่ำ และเมื่อจำแนกตามกลุ่มตัวแปรอิสระพบความแตกต่างดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลาง

จำแนกตามกลุ่มตัวแปรอิสระ

หน่วย : ร้อยละ

	สูง	กลาง	ต่ำ	ร้อยละ
ประสบการณ์ แกมมา 0.0210				
1) ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป	40.8	44.7	14.6	21.4
2) 3 ปี - 4 ปี	43.3	49.1	7.6	32.7
3) ไม่เกิน 2 ปี	41.2	44.3	14.5	45.9
ฐานะทางเศรษฐกิจ แกมมา 0.4239				
1) ค่อนข้างสูง	42.5	34.2	29.3	30.4
2) ปานกลาง	42.0	49.6	8.4	57.0
3) ค่อนข้างต่ำ	39.3	41.0	19.7	12.6
สถานภาพทางสังคม แกมมา 0.0513				
1) ค่อนข้างสูง	42.0	46.4	11.6	23.3
2) ปานกลาง	42.1	47.1	10.8	65.7
3) ค่อนข้างต่ำ	39.6	37.7	22.7	11.0

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการสำรวจ พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนงานไทย ในตะวันออกกลาง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและสูงนั้น เมื่อแยกพิจารณาตาม ประสิทธิภาพการทำงานของคนงาน พบว่ามีแนวโน้มการกระจายของสัดส่วนร้อยละที่ไม่ ชัดเจน กล่าวคือในกลุ่มคนงานที่มีประสิทธิภาพการทำงานที่แตกต่างกันมีการกระจาย สัดส่วนความคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมืองระดับต่าง ๆ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน จะแตกต่างกันอยู่บ้างในกลุ่มคนงานที่มีประสิทธิภาพ 3 ปี - 4 ปี และเมื่อ ทดสอบทางสถิติได้ค่าแกมมา (G) เท่ากับ 0.0210 หมายความว่าประสิทธิภาพการทำงานของคนงานไทยในตะวันออกกลางกับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองมีความสัมพันธ์ กันน้อยมากหรือแทบจะไม่มีความสัมพันธ์กันเลย

เมื่อแยกพิจารณาตามฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนงาน พบว่า ผู้ที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจสูงหรือค่อนข้างสูงส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองสูงแต่ก็ มีสัดส่วนไม่แตกต่างไปจากกลุ่มคนงานฐานะทางเศรษฐกิจอื่น ๆ มากนัก แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองระดับต่ำในสัดส่วนที่สูงที่สุดด้วย เมื่อเปรียบ เทียบกับกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจอื่น ๆ สำหรับผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและ ค่อนข้างต่ำ ส่วนมากจะมีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลางและสูง กล่าวได้ว่าลักษณะ ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสอง มีแนวโน้มที่สอดคล้องกันแต่ไม่ชัดเจนนัก เพราะแม้ว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงจะมีระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองระดับสูงในสัดส่วน ที่สูงที่สุด แต่ก็มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองระดับต่ำในสัดส่วนที่สูงที่สุดเช่นกัน เมื่อ ตรวจสอบทางสถิติพบค่าแกมมา 0.4239 หมายความว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน ในเชิงสอดคล้องที่ระดับค่าแกมมา 0.4239

สำหรับการพิจารณาตามสถานภาพทางสังคม พบว่า ทั้งกลุ่มที่มีสถานภาพสูง และปานกลาง มีระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองระดับสูงและปานกลางในสัดส่วน ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยระดับปานกลางมีสัดส่วนสูงกว่าเพียงเล็กน้อย ส่วนผู้มี สถานภาพทางสังคมค่อนข้างต่ำมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองระดับต่ำในสัดส่วนที่สูง ที่สุดถึงร้อยละ 22.7 กลุ่มคนงานที่มีสถานภาพทางสังคมค่อนข้างต่ำนี้มีการกระจายสัดส่วน ร้อยละที่ไม่แตกต่างกันมากอีกในแต่ละระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง โดยการ

ตรวจสอบทางสถิติพบค่าแกมมา 0.0513 นับว่าเป็นเครื่องบ่งชี้ได้ว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของกลุ่มคนงานเหล่านี้กับตัวแปรอิสระทั้งสาม พบว่ามีเพียงฐานะทางเศรษฐกิจเท่านั้น ที่มีแนวโน้มความสัมพันธ์ในเชิงสอดคล้องกับระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างน่าสังเกต (แกมมา 0.4239) ส่วนตัวแปรด้านประสบการณ์การทำงานกับสถานภาพทางสังคมมีความสัมพันธ์กันน้อยมากหรือแทบจะไม่มีความสัมพันธ์กันเลย

2. ความรู้สึกต่อการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลาง

ความรู้สึกต่อการเมืองที่จะกล่าวถึงนี้จะเน้นเฉพาะเรื่อง "ความไว้วางใจทางการเมือง" (political trust) หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า "ความศรัทธาทางการเมือง" ซึ่งความไว้วางใจทางการเมืองนี้เป็นความโน้มเอียงพื้นฐานในเชิงความรู้สึก (affection) หรือประเมินค่า (evaluation) เรื่องความไว้วางใจทางการเมืองนี้ มิลเลอร์ ได้กล่าวถึงว่า "จะเริ่มจากความไว้วางใจสูงสุด (ทางบวก) จนกระทั่งถึงความระแวงสูงสุด (ทางลบ) ที่มีต่อระบบการเมือง รวมทั้งการบริหารงานของรัฐบาลตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลคาดหวังไว้" ¹ ระดับความไว้วางใจทางการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง รวมทั้งเป็นปัจจัยที่จะช่วยวิเคราะห์ถึงความเข้มของความสัมพันธ์และความตึงเครียดทางการเมืองได้ด้วย โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาอย่างเช่นประเทศไทย ความไว้วางใจทางการเมืองเคยถูกนำไปใช้เป็นข้ออ้างในการกระทำรัฐประหารของบุคคลบางกลุ่มในการวัดความรู้สึกต่อการเมือง หรือความไว้วางใจทางการเมืองครั้งนี้ ใช้ค่าตามที่จะทดสอบจำนวน 11 ข้อ ดังนี้

(1) ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองที่เหมาะสมสอดคล้องกับ

1

Arthur H. Miller, "Political Issue and Trust in Government 1964-1970," American Political Science Review 68(1974) : 952.

สังคมไทยมากที่สุด

- (2) ปัจจุบันการเมืองไทยยังไม่มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง
- (3) โดยเปรียบเทียบแล้วการเมืองไทยยังมีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าประเทศตะวันตกกลาง แม้จะยังไม่สมบูรณ์ก็ตาม
- (4) ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ท่านรู้สึกสนใจและต้องการจะไปใช้สิทธิของคนในการลงคะแนนเสียง
- (5) การไปฟังการหาเสียงเลือกตั้ง ไม่มีส่วนช่วยให้เราสามารถตัดสินใจเลือกผู้แทนราษฎรได้ดี
- (6) ผู้แทนส่วนใหญ่มักจะ "พูดเก่ง" มากกว่า "ทำจริง"
- (7) รัฐบาลของไทยไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง เพราะมีวุฒิภาวะผลประโยชน์ ไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชนอย่างจริงจัง
- (8) ไม่น่าจะมีการเลือกตั้งบ่อยนัก เพราะต้องเสียงบประมาณมากเกินไป น่าจะนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่นมากกว่า
- (9) รัฐบาลเกือบทุกรัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้ เพราะนักการเมืองคิดแต่จะแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว
- (10) เมืองไทยจะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมได้ควรจะมีการกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงและเด็ดขาด เช่น ถ้าใครขโมยก็ตัดมือทิ้ง เป็นต้น
- (11) กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านควรจะมาจากการเลือกตั้งมากกว่าการแต่งตั้ง

ข้อความเกือบทุกข้อ เป็นข้อความที่ทดสอบความไว้วางใจทางการเมืองในระดับชาติ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผู้แทนราษฎร และการบริหารงานของรัฐบาล ซึ่งแต่ละข้อความมีค่าตอบ 5 ข้อ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉย ๆ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง การให้คะแนนแต่ละข้อความจะให้คะแนนจาก 5 ถึง 1 ในข้อความที่ 1, 3, 4, 11 และให้คะแนนจาก 1 ถึง 5 ในข้อความที่ 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ทั้งนี้เพื่อนำคะแนนของประชากรตัวอย่างแต่ละคนมาจัดเข้ากลุ่มตามลำดับความไว้วางใจทางการเมือง สูง กลาง และต่ำตามเกณฑ์คะแนนที่กำหนดไว้

จากผลการรวบรวมข้อมูล พบว่าคนงานในตะวันออกกลางร้อยละ 39.1

มีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับสูง ร้อยละ 44.3 มีความไว้วางใจทางการเมือง

เมืองในระดับปานกลาง และอีกร้อยละ 16.6 มีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับต่ำ จะเห็นได้ว่าคนงานไทยในตะวันออกกลาง ส่วนมากมีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับปานกลาง มีผู้ไว้วางใจทางการเมืองในระดับต่ำน้อยมาก และเมื่อจำแนกตามกลุ่มตัวแปรอิสระพบความแตกต่างดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความไว้วางใจทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลาง
จำแนกตามกลุ่มตัวแปรอิสระ

หน่วย : ร้อยละ

	สูง	กลาง	ต่ำ	ร้อยละ
ประสบการณ์ แกมมา 0.0807				
1) ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป	37.9	42.7	19.4	21.4
2) 3 ปี - 4 ปี	40.1	36.9	23.6	32.7
3) ไม่เกิน 2 ปี	38.9	50.7	10.4	45.9
ฐานะทางเศรษฐกิจ แกมมา 0.0698				
1) ค่อนข้างสูง	39.7	45.9	14.4	30.4
2) ปานกลาง	39.4	44.9	15.7	57.0
3) ค่อนข้างต่ำ	36.1	37.7	26.2	12.6
สถานภาพทางสังคม แกมมา 0.0590				
1) ค่อนข้างสูง	39.3	44.6	16.1	23.3
2) ปานกลาง	39.5	45.6	14.9	65.7
3) ค่อนข้างต่ำ	35.8	35.8	28.3	11.0

จากการสำรวจ พบว่าในส่วนของการประสบการณ์การทำงานของกลุ่มคนงานที่ศึกษานั้น กลุ่มคนงานที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีความไว้วางใจทางการเมืองระดับปานกลางค่อนข้างสูง เช่นเดียวกับผู้ที่มีประสบการณ์ไม่เกิน 2 ปี ก็มีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับปานกลางค่อนข้างสูง แต่มีสัดส่วนร้อยละสูงที่สุด (ร้อยละ 50.7) สำหรับความไว้วางใจทางการเมืองระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่ม

ประสบการณ์อื่น ๆ ส่วนกลุ่มคนงานที่มีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 3 ปี - 4 ปี ส่วนมากมีความไว้วางใจทางการเมืองระดับสูง รองลงมา เป็นระดับปานกลางและต่ำ คิดเป็นร้อยละ 40.1, 36.3 และ 23.6 ตามลำดับ เมื่อตรวจสอบทางสถิติ พบว่ามีค่าแกมมาเท่ากับ 0.0807 หมายความว่า ประสบการณ์การทำงานของกลุ่มคนงานเหล่านี้ มีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมืองระดับต่าง ๆ น้อยมาก

เมื่อพิจารณาตามฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า ยังมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงขึ้น เมื่อเทียบกับเพื่อนบ้าน จะยังมีระดับความไว้วางใจทางการเมืองสูงขึ้น แต่จะมีสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนักระหว่างผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูงและระดับปานกลาง และ เช่นเดียวกับผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ จะมีความไว้วางใจทางการเมืองระดับต่ำในสัดส่วนที่สูงกว่าระดับฐานะทางเศรษฐกิจอื่น ๆ นับเป็นความสัมพันธ์ในเชิงสอดคล้องกับที่คาดหวังไว้ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อตรวจสอบทางสถิติพบว่ามีค่าแกมมา 0.0698 แสดงว่าโดยทั่วไปแล้วอาจกล่าวได้ว่าคนงานไทยในตะวันออกกลางทั้งสามกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจมีระดับความไว้วางใจทางการเมืองในอัตราที่ใกล้เคียงกันมาก

สำหรับทางด้านสถานภาพทางสังคม พบว่า ในกลุ่มคนงานที่คิดว่ามีสถานภาพทางสังคมค่อนข้างสูงและระดับปานกลาง มีระดับความไว้วางใจทางการเมืองสูงและปานกลางในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันมาก โดยความไว้วางใจทางการเมืองระดับปานกลาง มีสัดส่วนที่สูงกว่าเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สำหรับในกลุ่มผู้มีสถานภาพทางสังคมค่อนข้างต่ำ มีระดับความไว้วางใจทางการเมืองสูงและปานกลางในสัดส่วนที่เท่ากัน และมีความไว้วางใจทางการเมืองระดับต่ำในสัดส่วนที่สูงกว่าคนงานในสถานภาพทางสังคมกลุ่มอื่น ๆ เมื่อตรวจสอบทางสถิติพบว่ามีค่าแกมมา 0.0590 ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับฐานะทางเศรษฐกิจ คือ คนงานทั้งสามกลุ่มสถานภาพทางสังคมมีระดับความไว้วางใจทางการเมืองในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกันมาก

จะเห็นได้ว่าตัวแปรทั้งสามคือ ประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกันของกลุ่มคนงานที่ศึกษา รวมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน จะมีแนวโน้มความไว้วางใจทางการเมืองระดับต่าง ๆ ในลักษณะเช่นเดียวกันคือ ส่วนมากมีความไว้วางใจทางการเมืองปานกลาง รองลงมาคือสูงและต่ำตามลำดับ แต่ผู้ที่มีประสบการณ์มากที่สุดและน้อยที่สุดจะมีระดับความไว้วางใจทางการเมืองระดับปานกลาง

และสูงในสัดส่วนที่สูงกว่าคนงานที่มีประสบการณ์การทำงาน 3 ปี - 4 ปี ในกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมค่อนข้างสูงและปานกลาง มีสัดส่วนร้อยละของความไว้วางใจทางการเมืองระดับต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันมากนัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งทั้งสามตัวแปรมีความสัมพันธ์กันระดับความไว้วางใจทางการเมืองน้อยมากหรือมีระดับความไว้วางใจทางการเมืองในอัตราที่ใกล้เคียงกันมากในแต่ละกลุ่มตัวแปรอิสระ

3. ความโน้มเอียงในพฤติกรรมทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลาง

ในเรื่องความโน้มเอียงในพฤติกรรมทางการเมืองจะเน้นการวิเคราะห์ถึงความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหลัก ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ที่ต้องวิเคราะห์ในลักษณะความโน้มเอียง เพราะกลุ่มคนงานที่ศึกษาริวิจัยเหล่านี้ยังคงเดินทางไปทำงานในตะวันออกกลางอีกระยะหนึ่ง การสอบถามจึงต้องสอบถามในลักษณะของการคาดการณ์ในอนาคต มิใช่การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน

ก่อนที่จะถึงเรื่องความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้ถามถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีต ว่าก่อนที่จะเดินทางไปทำงานต่างประเทศได้เคยมีประสบการณ์ด้านการเมืองการปกครองในลักษณะใดบ้าง ปรากฏว่าคนงานร้อยละ 78.4 ตอบว่าไม่เคยมีบทบาทในด้านการเมืองการปกครองเลย ที่เหลือมีร้อยละ 13.9 ที่เคยเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการพัฒนาหมู่บ้าน ร้อยละ 3.3 เคยเป็นกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 2.5 เคยเป็นผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ของ 4 กระทรวงหลัก มีเพียงร้อยละ 1.5 ที่เคยเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง และอีกร้อยละ 0.4 เท่านั้นที่เคยเป็นกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ไม่เคยมีใครที่เคยมีบทบาทร่วมกับพรรคการเมืองอย่างใกล้ชิดหรือมีบทบาทที่เกินขอบเขตของชุมชนที่อยู่อาศัย

จึงกล่าวได้ว่า เท่าที่ผ่านมากลุ่มประชากรที่ศึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่เคยมีบทบาททางการเมืองมาก่อน มีเพียงส่วนน้อยที่เคยมีบทบาทแต่ก็เป็นบทบาทที่อยู่ในขอบเขตชุมชนที่อยู่อาศัย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนในฐานะของผู้นำหรือหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญ และเมื่อถามถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนทั้งในลักษณะของการมีบทบาทสำคัญและผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า มีร้อยละ 41.6 ที่เคยมีส่วนร่วมอยู่ด้วย

ที่เหลือไม่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนเลย

สำหรับในกลุ่มคนงานที่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนนั้น มีอยู่ร้อยละ 57.5 ที่เข้าร่วมในกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่เหลือเข้าร่วมในกิจกรรมด้านศาสนา การปกครอง การศึกษา การเกษตร สาธารณสุขและสภกรณ์ ลดหลั่นกันมาตามสัดส่วนร้อยละ โดยลักษณะของการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ร้อยละ 79.0 เข้าร่วมในฐานะของสมาชิกคนหนึ่ง อีกร้อยละ 17.5 เข้าร่วมในฐานะกรรมการกลุ่ม และอีกร้อยละ 3.5 เข้าร่วมในฐานะประธานกลุ่ม

เมื่อถามถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติ คือการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่าที่ผ่านมากคนงานเหล่านี้ส่วนมากจะให้ความสนใจกับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง มีคนงานร้อยละ 40.9 ที่ไปเลือกตั้งทุกครั้ง ร้อยละ 29.9 ไปเกือบทุกครั้ง ที่เหลือไปบ่อย ๆ ร้อยละ 3.5 นาน ๆ ครั้ง ร้อยละ 17.7 และมีผู้ที่ไม่เคยไปเลือกตั้งเลยร้อยละ 8.5 และเมื่อถามถึงเหตุผลที่ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ส่วนใหญ่คือร้อยละ 66.8 ไปใช้สิทธิตามหน้าที่ของพลเมืองที่ดี ร้อยละ 17.0 ไปเพราะมีความสนใจทางการเมือง ร้อยละ 4.2 ไปเพราะมีคนมาชักชวน และร้อยละ 0.8 ไปเพราะเป็นหัวหน้าแผนให้พรรคการเมือง แต่ก็ยังมีอีกร้อยละ 3.7 ที่ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยไม่รู้ว่าจะไปเลือกตั้งทำไม

จะเห็นได้ว่าเท่าที่ผ่านมา บทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของคนงานไทยที่ไปทำงานตะวันออกกลางอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำมาก ผู้ที่เข้าร่วมส่วนใหญ่มักจะเข้าร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนาและเป็นเพียงสมาชิกที่ร่วมทำกิจกรรมคนหนึ่ง ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ๆ ยังมีน้อยมาก แต่ในสำหรับระดับชาติเฉพาะการเลือกตั้ง มีผู้ไปเข้าร่วมในระดับที่ค่อนข้างสูง แม้ส่วนมากจะไป เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองดี โดยไม่มีความสนใจทางการเมืองก็ตาม แต่ก็ถือได้ว่าคนงานเหล่านี้มีความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองที่ดีที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองตามสิทธิที่ได้รับ ซึ่งอาจจะไม่มีความสำนึกในความสำคัญของการเลือกตั้ง แต่ก็มีความสำนึกในบทบาทหน้าที่ของประชาชนพลเมืองที่พึงกระทำ

สำหรับ ในส่วนของความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคตของ
คนงานเหล่านี้ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้สร้างแบบสอบถามขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อวัดความโน้ม
เอียงของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีจำนวนคำถามทั้งสิ้น 10 ข้อ ดังนี้

(1) การให้ความสนใจต่อข่าวสารทางการเมือง เป็นการแสดงบทบาท
ทางการเมืองขั้นพื้นฐานที่สำคัญ

(2) ถ้ามีใครที่อยู่ในชุมชนเดียวกับท่านสมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎร
ท่านพร้อมและยินดีที่จะช่วยหาเสียงเลือกตั้งให้

(3) ประชาชนควรจะคอยตรวจสอบการทำงานของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านอยู่
เสมอ เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนที่ดี

(4) ในอนาคตท่านอยากจะสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน
บ้าง

(5) ถ้าเป็นไปได้ในอนาคตอยากจะได้ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(6) ถ้ามีโอกาสท่านก็เป็นผู้หนึ่งที่จะ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีและมี
ความสามารถ

(7) ในขณะที่ท่านทำงานอยู่ในตะวันออกกลาง และทราบข่าวว่าจะมี
การเลือกตั้งในประเทศไทย ท่านอยากจะกลับมาใช้สิทธิลงคะแนนด้วย

(8) ในขณะที่ทำงานอยู่ตะวันออกกลาง ข่าวสารที่ต้องการทราบมาก
คือความเคลื่อนไหวทางการเมืองและการบริหารงานของรัฐบาล

(9) ถ้าหากได้รับความไว้วางใจหรือได้รับเลือกตั้งให้เป็นกำนัน-ผู้ใหญ่
บ้าน จะต้องพยายามปกป้องผลประโยชน์ของผู้ให้ความสนับสนุนทุกคน

(10) ท่านรู้สึกสนใจมากต่อข่าวสารการเมืองการปกครองในประเทศที่
ท่านไปทำงาน

ข้อความที่ 2, 5, 6 เป็นข้อความที่ใช้ทดสอบความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทาง
การเมืองในระดับชาติ ข้อความที่ 3, 4, 9 เป็นการทดสอบความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วม
ทางการเมืองในระดับท้องถิ่น และข้อความที่ 1, 7, 8, 10 เป็นข้อความที่ทดสอบเกี่ยวกับ
ความสนใจทางการเมืองทั้งในความสนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองและความสนใจใน

ข่าวสารทางการเมืองจากประเทศไทยและประเทศที่ไม่ทำงาน

ข้อความแต่ละข้อมีคำตอบ 5 ข้อคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉย ๆ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง การให้คะแนนแต่ละข้อความจะให้คะแนนจาก 5 ถึง 1 ในข้อความทุกข้อความ ยกเว้นข้อความที่ 9 ที่กำหนดคะแนนจาก 1 ถึง 5

จากนั้นจะนำคะแนนของแต่ละคนมาจัดเข้ากลุ่มตามลำดับความโน้มเอียงในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง กลาง และต่ำ ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้

จากผลการรวบรวมข้อมูลพบว่า ความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคณงานไทยในตะวันออกกลาง ส่วนมากอยู่ในระดับปานกลางและต่ำ กล่าวคือ มีร้อยละ 55.1 ที่มีความโน้มเอียงในระดับปานกลาง ร้อยละ 41.6 มีความโน้มเอียงในระดับต่ำ และมีเพียงร้อยละ 3.3 เท่านั้นที่มีความโน้มเอียงในระดับสูง แต่เมื่อแยกพิจารณาตามลักษณะของกิจกรรมและบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบความแตกต่างดังนี้

ตารางที่ 5 ประเภทของบทบาทหรือกิจกรรมทางการเมืองที่คณงานในตะวันออกกลาง มีความโน้มเอียงจะเข้ามีส่วนร่วม

ความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง	จำนวน	ร้อยละ
<u>บทบาททางการเมืองระดับชาติ</u>		
1) ระดับสูง	20	4.2
2) ระดับปานกลาง	255	53.0
3) ระดับต่ำ	206	42.8
<u>บทบาททางการเมืองระดับท้องถิ่น</u>		
1) ระดับสูง	78	16.2
2) ระดับปานกลาง	220	45.7
3) ระดับต่ำ	183	38.1

ตารางที่ 5. (ต่อ)

ความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง	จำนวน	ร้อยละ
ความสนใจทางการเมือง		
1) ระดับสูง	65	13.5
2) ระดับปานกลาง	291	48.0
3) ระดับต่ำ	185	38.5

จากข้อมูลในตารางที่ 5 จำแนกความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ 3 ลักษณะ คือ

- (1) บทบาททางการเมืองระดับชาติ เน้นในเรื่องของความสนใจข่าวสารทางการเมือง และการแสดงบทบาทในการเลือกตั้ง ในลักษณะของผู้ช่วยเหลือเสียงเลือกตั้งและการลงสมัครรับเลือกตั้งด้วยตนเอง จากข้อมูลพบว่า มีถึงร้อยละ 53.0 ที่มีความโน้มเอียงจะเข้าร่วมในระดับปานกลาง ร้อยละ 42.8 มีความโน้มเอียงในระดับต่ำ และร้อยละ 4.2 เท่านั้นที่มีความโน้มเอียงในระดับสูง
- (2) บทบาททางการเมืองระดับท้องถิ่น จะเน้นเฉพาะบทบาทในกิจกรรมของชุมชน คือการคอยตรวจสอบการทำงานของผู้ว่าท้องถิ่น และแนวโน้มที่จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้นำระดับท้องถิ่นเอง ซึ่งพบว่ามีถึงร้อยละ 45.7 ที่มีความโน้มเอียงในระดับปานกลาง รองลงมาคือระดับต่ำร้อยละ 38.9 และระดับสูงร้อยละ 16.2
- (3) ความสนใจทางการเมือง ทั้งในลักษณะของความสนใจที่จะเข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมือง และความสนใจในข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมืองทั้งจากในประเทศที่ไปทำงาน และจากประเทศไทยโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองและการบริหารงานของรัฐบาล ซึ่งปรากฏว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและต่ำ กลุ่มคนงานที่มีความสนใจในระดับสูงมีเพียงร้อยละ 13.5 เท่านั้น

จะเห็นได้ว่าคนงานไทยในตะวันออกกลาง มีความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสูง เฉพาะบทบาทหรือกิจกรรมทางการเมืองที่ใกล้ชิด คือ บทบาท

ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและความสนใจทางการเมืองในกลุ่มผู้มีความนับ เียง
ระดับปานกลาง จะมุ่งไปสู่วิถีทางทางการเมืองระดับชาติในกลุ่มอาชีพ และในระดับ
ท้องถิ่นตามลำดับ สำหรับในกลุ่มผู้มีความนับ เียงในระดับต่ำ มีสัดส่วนที่ไม่แตกต่าง
กันมากนัก

อย่างไรก็ตาม เมื่อแยกพิจารณาความนับ เียงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง
โดยจำแนกตามตัวแปรอิสระที่กำหนดไว้ พบความแตกต่างในอิทธิพลหนึ่ง ดังราย
ละเอียดในตารางที่ ๕

ตารางที่ ๕ ความนับ เียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออก
กลางจำแนกตามกลุ่มตัวแปรอิสระ

หน่วย : ร้อยละ

	สูง	กลาง	ต่ำ	ร้อยละ
<u>ประชากร</u> แกมมา 0.1639				
1) ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป	2.0	66.0	32.0	21.4
2) 3 ปี - 4 ปี	3.2	56.7	40.1	32.7
3) ไม่เกิน 2 ปี	4.1	48.9	47.0	45.9
<u>ฐานะทางเศรษฐกิจ</u> แกมมา 0.0505				
1) ค่อนข้างสูง	2.1	61.6	36.3	30.4
2) ปานกลาง	3.6	51.1	45.3	57.0
3) ค่อนข้างต่ำ	4.9	57.4	37.3	12.6
<u>สถานภาพทางสังคม</u> แกมมา 0.0280				
1) ค่อนข้างสูง	3.6	57.1	39.3	23.3
2) ปานกลาง	2.8	54.7	42.4	65.7
3) ค่อนข้างต่ำ	5.7	52.8	41.5	11.0

จากข้อมูลในตารางที่ 6 จะเห็นว่าคนงานไทยในตะวันออกกลาง ที่มีความโน้มเอียงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงมีน้อยมาก ส่วนมากจะมีความโน้มเอียงในระดับปานกลางและต่ำ ถ้าพิจารณาเฉพาะตัวแปรด้านประสบการณ์การทำงานพบว่า ยังมีประสบการณ์มากขึ้น คนงานจะยิ่งมีความโน้มเอียงในระดับสูงและต่ำในสัดส่วนที่น้อยลง แต่ในกลุ่มความโน้มเอียงระดับปานกลางนั้น คนงานที่ยังมีประสบการณ์มากขึ้นจะยิ่งมีความโน้มเอียงระดับปานกลางในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป มีความโน้มเอียงที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลางถึงร้อยละ 66.0 เมื่อตรวจสอบทางสถิติพบว่า มีค่าแกมมา 0.1639 ซึ่งหมายความว่า ประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกันของกลุ่มคนงานเหล่านี้จะมีผลต่อความโน้มเอียงในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกันค่อนข้างน้อยมาก

ในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ปรากฏว่ายังมีระดับฐานะทางเศรษฐกิจสูงขึ้นกลับยังมีความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสูงในสัดส่วนที่ลดลง แต่ในกลุ่มผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง มีความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับปานกลางในสัดส่วนที่สูงที่สุดถึงร้อยละ 61.6 และรองลงมาคือผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับค่อนข้างต่ำ สำหรับในกลุ่มความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่ำ กลุ่มที่มีสัดส่วนสูงที่สุดคือกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง ส่วนฐานะทางเศรษฐกิจระดับสูงและค่อนข้างต่ำมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันมาก และเช่นเดียวกัน เมื่อวิเคราะห์ในเชิงความสัมพันธ์แล้วพบว่า กลุ่มคนงานที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันจะมีความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่าง ๆ ในอัตราที่ไม่แตกต่างกันมากนัก (แกมมา 0.0505)

สำหรับตัวแปรด้านสถานภาพทางสังคม ผู้ที่มีความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสูงในสัดส่วนที่สูงที่สุดคือ ผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมค่อนข้างต่ำ ส่วนความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับปานกลาง มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน คือยังมีสถานภาพทางสังคมสูง ก็ยังมีสัดส่วนในระดับนี้สูงขึ้น แต่ในกลุ่มคนงานที่มีความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่ำจะมีสัดส่วนร้อยละที่ไม่แตกต่างกัน

มากนักในแต่ละกลุ่มสถานภาพทางสังคม และก็มีแนวโน้มความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่นเดียวกับประสบการณ์และฐานะทางเศรษฐกิจ คือมีความสัมพันธ์กันน้อยมากหรือคนงานแต่ละกลุ่มสถานภาพทางสังคมจะมีความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่าง ๆ ในอัตราที่ใกล้เคียงกันมาก

จากผลการวิจัยที่ปรากฏเช่นนี้ กล่าวได้ว่า โดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มคนงานที่ศึกษาริวิจัยครั้งนี้ มีความโน้มเอียงในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลางและต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีบทบาททางการเมืองในระดับท้องถิ่นจะมีความโน้มเอียงระดับต่ำในสัดส่วนที่สูงมาก แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีความโน้มเอียงที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสูงในระดับท้องถิ่น และในด้านความสนใจทางการเมืองในสัดส่วนที่สูงมากด้วยเช่นกัน และเมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระพบว่า ทั้งประสบการณ์ในการทำงาน ฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมของกลุ่มคนงานเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับความโน้มเอียงในทางมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่าง ๆ น้อยมากหรือแทบจะไม่มีความสัมพันธ์กันเลย แต่โดยเปรียบเทียบแล้วประสบการณ์การทำงานมีความสัมพันธ์กับความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่าง ๆ มากกว่าอีกทั้งสองตัวแปร

ลักษณะที่กลุ่มคนงานเหล่านี้มีความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับปานกลางและต่ำเป็นส่วนใหญ่ก็น่าจะเกิดจากสาเหตุหลายประการด้วยกันคือ ประการแรก อาจจะสืบเนื่องมาจากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนงานไทยขณะที่ทำงานในตะวันออกกลาง ซึ่งจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในหมู่คนงาน กรรมกร โดยมีโอกาสที่จะได้พบปะกับคนภายนอกแคมป์ ทำงานมีน้อยมาก ประการที่สอง เป้าหมายการเดินทางไปทำงานของคนไทยเหล่านี้ คือการช่วยแรงงานเพื่อแลกกับเงินเดือนค่าจ้างที่สูง ๆ จึงมุ่งงานต้องการจะทำงานล่วงเวลามาก ๆ เพื่อจะได้เก็บเงินได้มากขึ้น อันเป็นเหตุให้คนงานไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการทำงานมากกว่าที่จะสนใจในกิจกรรมด้านอื่น ๆ แม้แต่เป็นความโน้มเอียงในอนาคตก็ยังไม่คิดและคาดหวังไว้สูงนัก อีกประการหนึ่ง การสอบถามครั้งนี้เป็นการสอบถามถึงความโน้มเอียงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่ยังเป็นอนาคตที่ห่างไกลจากความเป็นจริงอย่างน้อย 1 ปีหรือ 2 ปี เป็นผลให้กลุ่มประชากรที่ศึกษาเกิดความลังเลใจเมื่อถามถึงความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับชาติ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อถามถึงความสนใจที่จะ

มีส่วนร่วมทางการเมือง ในลักษณะที่มีโอกาสหรือมีผู้สนับสนุน คนงานส่วนใหญ่จะมีความ
 โน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การที่ความ
 โน้มเอียงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลาง ส่วนมาก
 ออกมาในระดับปานกลางและต่ำนั้น เกิดจากความไม่มั่นใจในศักยภาพทางการเมืองของ
 ตนเองมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ

เมื่อถามว่าในอนาคต เมื่อกลับจากการทำงานในตะวันออกกลางแล้ว มีความ
 ต้องการจะเข้าไปมีบทบาทในกิจกรรมในชุมชนหรือไม่ พบว่ามีถึงร้อยละ 62.6 ที่ต้อง
 การจะเข้าไปมีบทบาท โดยกิจกรรมที่คิดว่าสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าและต้องการจะ
 เข้าไปมีบทบาทมากที่สุด คือด้านการพัฒนาชุมชน ร้อยละ 57.4 นอกจากนี้มีสัดส่วน
 ลดหลั่นกันตามลำดับคือ ด้านการศึกษา ด้านการเกษตร ด้านการปกครอง ด้านการ
 ศาสนา ด้านสาธารณสุข และด้านการสหกรณ์

และเมื่อถามถึงโอกาสที่คนงานแต่ละคนจะได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงมท
 บาทในกิจกรรมด้านต่าง ๆ พบว่ามีร้อยละ 62.2 ตอบว่ามีโอกาสเพราะเหตุผลสำคัญ
 ตามลำดับคือ

- (1) เพราะไม่มีความเดือดร้อนด้านเศรษฐกิจแล้ว จึงสามารถทุ่มเวลา
 ให้กับกิจกรรมของส่วนรวมได้ (ร้อยละ 37.5)
- (2) เพราะเคยมีบทบาทในกิจกรรมเหล่านั้นมาก่อนแล้ว (ร้อยละ 31.8)
- (3) เพราะได้รับการยอมรับจากเพื่อนบ้านค่อนข้างสูง (ร้อยละ 20.1)
- และ (4) เพราะมีผู้คอยสนับสนุนให้ทำงานในกิจกรรมเหล่านี้ (ร้อยละ 10.6)

แต่สำหรับในกลุ่มที่ตอบว่าคงจะไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้
 (ร้อยละ 37.8) มีเหตุผลที่สำคัญ ดังนี้

- (1) เพราะต้องการใช้เวลาเพื่อการทำมาหากินมากกว่า (ร้อยละ 49.5)
- (2) เพราะมีคนอื่นที่มีความสามารถมากกว่า (ร้อยละ 31.9)
- (3) เพราะไม่ต้องการจะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ (ร้อยละ
 13.7) และ
- (4) เพราะเพื่อนบ้านไม่ค่อยให้ความยอมรับ (ร้อยละ 4.9)

เมื่อถามถึงความสนใจต่อการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในระดับใดมากที่สุด พบว่า ร้อยละ 74.0 ให้ความสนใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รองลงมาคือการเลือกตั้งกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน สำหรับสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาเทศบาล คนงานให้ความสนใจน้อยมากเพียงร้อยละ 4.6 และ 2.9 เท่านั้น และเมื่อถามถึงว่าจะตัดสินใจเลือกผู้แทนในลักษณะใดมากที่สุด พบว่า ร้อยละ 69.4 จะเลือกผู้ที่เคยสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม รองลงมาคือสังกัดพรรคการเมืองที่มีนโยบายที่ดี ร้อยละ 25.0 ที่เหลือจะเลือกผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักโดยไม่จำเป็นต้องสังกัดพรรค และเลือกคนร่ำรวยที่แจกเงินหรือสิ่งของให้ชาวบ้าน ร้อยละ 5.0 และ 0.6 ตามลำดับ

เกี่ยวกับผู้แทนราษฎรที่ดีนั้น คนงานไทยในตะวันออกกลางคิดว่าคุณสมบัติของผู้แทนราษฎรที่ดีที่สุดคือ เป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม (ร้อยละ 78.6) รองลงมาคือ เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน (ร้อยละ 16.2) นอกจากนี้เป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือประชาชนได้ เมื่อมีปัญหาเดือดร้อน (ร้อยละ 4.6) และเป็นคนที่พูดเก่งหรือหาเสียงได้เก่ง (ร้อยละ 0.6)

อีกประการหนึ่ง เมื่อถามว่าถ้าหากมีผู้สนับสนุนให้สมัครรับเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น สนใจที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งใด ปรากฏว่ามีถึงร้อยละ 49.5 ที่ไม่สนใจจะลงสมัคร ที่เหลือร้อยละ 22.0 จะสมัครในตำแหน่งกรรมการหมู่บ้านร้อยละ 20.8 สนใจจะสมัครเป็นกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน มีเพียงร้อยละ 7.7 เท่านั้นที่คิดจะสมัครเป็นสมาชิกสภาจังหวัด สำหรับในกลุ่มคนงานที่สนใจจะสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่นนั้น ปรากฏว่ามีถึงร้อยละ 68.7 ที่ให้เหตุผลประกอบว่าต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน รองลงมาร้อยละ 17.7 ต้องการเป็นผู้นำชุมชน ที่เหลือร้อยละ 7.8 คิดว่าตนเองมีความสามารถที่จะทำอะไรก็ได้ และอีกร้อยละ 5.8 ต้องการลงสมัครเพราะต้องการสร้างชื่อเสียงให้แก่วงศ์ตระกูล

และเมื่อถามว่า ถ้าได้รับการเลือกตั้งในตำแหน่งผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่นจริง ๆ คิดว่าน่าจะได้รับเสียงโหวตมาจากสาเหตุใดมากที่สุด พบว่า ร้อยละ 72.4 ตอบว่าเป็นเพราะมีผู้ยอมรับและศรัทธามาก อีกร้อยละ 13.6 คิดว่าเป็นเพราะมีประสบการณ์จากต่างประเทศ ร้อยละ 6.6 ตอบว่ามีญาติพี่น้องที่เป็นผู้นำระดับท้องถิ่น

สนับสนุน ร้อยละ 5.3 คิดว่าเป็นเพราะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี และอีกร้อยละ 2.1 คิดว่าเป็น เพราะมีกลุ่มอิทธิพลหรือพรรคการเมืองให้การสนับสนุน

แต่เมื่อถามถึงความสนใจที่จะ เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติ คือการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปรากฏว่ามีเพียงร้อยละ 17.5 เท่านั้นที่ตอบว่าในอนาคตคงอยากจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ถ้าหากมีโอกาสที่จะได้ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจริง ๆ ก็มีคนงานร้อยละ 37.3 ที่มั่นใจว่าจะสามารถเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีได้

จะเห็นได้ว่าคนงานไทยในตะวันออกกลาง ส่วนใหญ่คิดว่าถ้าในอนาคตมีโอกาส จะได้ เข้าร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ความสนใจและความสำนึกในศักยภาพทางการเมืองของคนงานคิดว่า จะเหมาะสมสอดคล้องกับการมีบทบาททางการเมืองในระดับท้องถิ่นมากกว่าในระดับชาติ แต่ถ้า เป็นการเข้ามีส่วนร่วมในลักษณะของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง จะมุ่งความสนใจไปที่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าการเลือกตั้งผู้นำทางการเมืองใ้ระดับท้องถิ่น

ง. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลาง

โดยพื้นฐานของระบบการเมืองไทย เป็นระบบการเมืองที่พยายามจะดำเนินไปตามการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งยึดหลักการสำคัญที่ว่า "เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน" การเมืองการปกครองระบอบนี้จึงถือว่าอำนาจในการปกครองประเทศจะต้องมาจากประชาชนหรือได้รับความยินยอมจากประชาชน และจุดมุ่งหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็คือ เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวม ดังนั้นหลักการและวิธีการตลอดจน เป้าหมายของประชาธิปไตย จึงอยู่ที่ประชาชน เป็นสำคัญ

หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วยหลักการสำคัญคือ หลักความเสมอภาค (equality) ซึ่งความเสมอภาคทางการเมือง ก็คือความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย การดำรงชีวิต การใช้เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง และหลักเสรีภาพ (liberty) ซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่กับ เสรีภาพ โดยทั้งสองหลักการ

ประชาชนไปโดยแล้ว ชัยวัฒน์ รัชขจร¹ ยังได้สรุปถึงลักษณะของสังคมไทยอีกหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งพอจะนำมากล่าวถึงโดยสังเขปได้ดังนี้

(1) ลักษณะความเป็นอิสระ คนไทยส่วนใหญ่มีนิสัยชอบทำอะไรโดยอิสระแบบตัวใครตัวมัน ถือเอาความคิด เห็นและผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง อันเป็นผลให้คนไทยไม่ชอบการรวมกลุ่มแบบมีหลักเกณฑ์และหลักการ เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ส่วนส่วนรวม หรือเพื่อใช้อิทธิพลทางการเมืองอย่างมีระบบและมีเหตุผล ถ้าจะมีการรวมตัวกันก็ เป็นไปแต่เพียงชั่วคราวช่วยยาม ไม่มีความต่อเนื่องอย่างมีกระบวนการ

(2) ลักษณะมักง่าย ชอบทำอะไรง่าย ๆ และขาดความเป็นระเบียบ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการกระทำตามอำเภอใจ เห็นแก่ความสะดวกของตนเป็นที่ตั้ง จึงทำให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยจริงจังกับหลักการหรือระเบียบวิธีการที่ยุ่งยาก อันเป็นผลนำไปสู่ความเลื่อยซาทางการเมือง และขาดอุดมการณ์ทางการเมือง

(3) ลักษณะของความนิ่งเฉยทางการเมือง เป็นลักษณะที่สืบเนื่องมาจากจากการขาดกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ เพียงพอที่จะสร้างความสำนึกทางการเมืองให้เกิดแก่ประชาชน ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ชอบที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากกว่าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเอง หรือชอบที่จะกระทำตามคนอื่นมากกว่าที่จะตัดสินใจทำอะไรใหม่ ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นผลให้ประชาชนไทยขาดความตื่นตัวและขาดความคิดริเริ่มทางการเมือง

(4) ลักษณะจากอิทธิพลของพุทธศาสนา ซึ่งมีผลต่อความนึกคิดของคนไทยมาก โดยเฉพาะ เมื่อถูกกลุ่มผู้นำทางการเมืองในช่วงแรกที่พุทธศาสนาแพร่กระจาย

¹ ชัยวัฒน์ รัชขจร, "ความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีประเทศไทย, 2522" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522, หน้า 19-26.

จะต้องประสานสอดคล้องกัน กล่าวคือในด้านความเสมอภาคทางการเมือง จะก่อให้เกิดอิสรภาพของประชาชนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ประชาชนจะต้องรู้ว่าตนเองมีสิทธิประการใดบ้าง เช่นสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง หรือสิทธิในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือรัฐบาล เป็นต้น ซึ่งการรับรู้ในสิทธิเหล่านี้จะนำไปสู่ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนว่า ในขณะที่ตนเองควรจะต้องปฏิบัติหน้าที่หรือแสดงบทบาททางการเมืองในลักษณะใดบ้าง

สำหรับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยนั้น บัจฉัยที่มีผลสนับสนุนหรือ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยโดยมากที่สุดคือ "วัฒนธรรมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วม" (participant political culture) ตามความคิดของ อัลมอนต์ และ เวอร์มา¹ ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ ประชาชนจะมีความสำนึกทางการเมืองสูง มีความกระตือรือร้นสนใจทางการเมือง และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน

อย่างไรก็ตาม การที่วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหนึ่ง ๆ จะเป็นอย่างไรนั้น จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนรู้ทางการเมือง (political socialization) ซึ่งเป็นกระบวนการในการก่อรูปร่างและส่งผ่านวัฒนธรรมทางการเมืองในทุกระบบการเมือง การเรียนรู้ทางการเมืองนั้นอาจจะเป็นทั้งกระบวนการเพื่อการรักษา สืบทอดเปลี่ยนแปลง หรือสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองก็ได้²

ปัญหาในการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย มีสภาพไม่แตกต่างจากในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย กล่าวคือ นอกจากจะมีปัญหาในด้านโครงสร้างและสถาบันทางการเมืองแล้ว ยังมีอุปสรรคในด้านวัฒนธรรมทางการเมือง

¹ ดูรายละเอียดใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เศศ, 2519), หน้า 77-86.

² Richard Dawson and Kenneth Prewitt, Political Socialization (Boston : Little Brown, 1969), p. 27.

และการเรียนรู้ทางการเมืองอีกด้วย ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของไทยนอกจากจะไม่สนับสนุนความคิดและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแล้ว ยังชักนำประชาชนส่วนใหญ่ให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมอีกด้วย

เท่าที่ผ่านมาประเด็นที่นักรัฐศาสตร์ของไทยมักจะยกมากล่าวอ้างว่า เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองของไทย โดยเฉพาะในช่วงก่อนและภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงช่วงก่อน 14 ตุลาคม 2516 ก็คือการที่ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองทั้งในเรื่องรูปแบบและกระบวนการทางการเมืองการปกครอง¹ ทั้งนี้เพราะประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีปัญหา² ในเรื่องการขาดการศึกษาทางการเมืองและความเข้าใจทางการเมืองของประชาชนประชาชนส่วนใหญ่จะไม่เข้าใจถึงคุณค่าของการเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมืองของประเทศ³ ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง และเมินเฉย

¹ เกียรติชัย พงศ์พาณิชย์, "การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองของประเทศไทย," วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513, หน้า 136.

² กมล สมวิเชียร, พัฒนาการเมืองไทย (พระนคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2513), หน้า 8. และ กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย (กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2516), หน้า 24.

³ กระมล ทองธรรมชาติ, "ปัญหาการเมืองของประเทศที่กำลังพัฒนา" ใน อมร รัชกาลสัตย์ และชิตติยา กรรณสูตร (บรรณาธิการ), ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ (พระนคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย, 2515), หน้า 42.

ในสิทธิและหน้าที่ของคน¹ ซึ่งทั้งหมดนี้สืบเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ทางการเมืองการปกครองของไทย ที่มีพื้นฐานการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มานานหลายร้อยปี ซึ่งผลจากการปกครองด้วยระบอบดังกล่าว ได้สร้างวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และความเชื่อที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยโดยหลายประการ โดยเฉพาะการรับอำนาจโดยง่าย และการยึดตัวบุคคลมากกว่าหลักการ เป็นต้น² อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยของคณะราษฎรนั้น ก็เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงเฉพาะรูปแบบของระบบการเมืองเท่านั้น มิได้เปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อของประชาชนให้สอดคล้องกับระบอบการปกครองแต่อย่างใด³ ยิ่งไปกว่านั้น ประเทศไทยยังต้องประสบกับภาวะการชะงักงันทางการเมือง อันเนื่องมาจากการมีการปฏิวัติรัฐประหารบ่อยครั้ง ทำให้ประชาชนอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการเป็นเวลานาน ประชาชนส่วนใหญ่จึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นปกครองให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

แม้ว่าในช่วงหลังวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ประชาชนจะมีความตื่นตัวทางการเมืองขึ้นมาก โดยมีศูนย์สั่งเสริมการเผยแพร่ระบอบประชาธิปไตยโดยทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ และศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย รวมทั้งกลุ่มนิสิตนักศึกษาต่าง ๆ ช่วยกันกระจายและเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองการปกครองไปสู่ประชาชนมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่า

¹ สุขุม นวลสกุล, "สังเขปการปกครองไทย" อ้างถึงใน ชลอ ไบเจริญ, "ความคิดเห็นทางการเมืองของผู้นำเยาวชนชนบท," หน้า 2.

² มบุญ ศิริวรรณ, "วัฒนธรรมทางการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะการใช้อำนาจนิยมและประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520, หน้า 37-38.

³ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กระมล ทองธรรมชาติ, ความรู้เรื่องรัฐธรรมนูญไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2518), หน้า 38-40.

ประชาชนยังคงขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ประชาชนยังไม่ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตนทำให้ขาดความสำนึกและความรับผิดชอบทางการเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงไม่รู้ว่าการเมืองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงคืออะไร ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะ การกระจายและ เผยแพร่ความรู้ทางการเมืองการปกครองไปสู่ประชาชนดังกล่าว ต้องหยุดชะงักลง เพราะการกระทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 นับจากนั้นมากระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองที่ลงไปสู่ประชาชน ก็ถูกกลไกอำนาจรัฐควบคุมโดยดำเนินการผ่านบรรดาข้าราชการในส่วนภูมิภาคที่ต้องดำเนินการทุกอย่างเพื่อการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลมากกว่าความถูกต้องเหมาะสม

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า นับแต่อดีต เป็นต้นมาประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ยังขาดการเรียนรู้ทางการเมือง ไม่เข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง รวมทั้งยังขาดความสำนึกในบทบาทหน้าที่ทางการเมืองของคนอีกด้วย นับเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง ซึ่งเรื่องนี้ กมล สมวิเชียร ได้สรุปถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยส่วนใหญ่ว่า มีลักษณะเป็นลูกศรระหว่าง "อิสระนิยม" และ "อำนาจนิยม" คือในระบบความคิดและสติสัมปชัญญะของคนไทยนั้นจะมีพลังสองประเภทคือความปรารถนาที่จะมีชีวิตซึ่งไม่มีสิ่งเหนี่ยวรั้งจำกัดอยู่กับความจำเป็นที่จะต้องอยู่ใต้อำนาจของบุคคลที่เหนือกว่า¹ ด้วยเหตุนี้โอกาสที่ประชาชนไทยจะได้เรียนรู้ทางการเมืองให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย เพื่อจะได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น จำเป็นต้องสร้างภาวะการสลายตัวของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมเป็น เบื้องแรก

นอกจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมจะ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

¹ กมล สมวิเชียร, "วัฒนธรรมทางการเมืองไทยกับการพัฒนาทางการเมือง"

เข้ามา กระทำการบิดเบือนหลักการของพุทธศาสนา เพื่อใช้สนับสนุนสถานภาพชนชั้นผู้นำของตน เช่นการสอนเรื่องผู้นำคือผู้ที่ได้รับอำนาจและวาสนาจากสวรรค์ให้ลงมาปกครองประชาชน รวมทั้งการสอนเรื่องกฎแห่งกรรมซึ่งเป็นผลให้คนไทยต้องยอมรับในอำนาจของชนชั้นปกครองในที่สุด

(5) ลักษณะค่านิยมของคนไทยที่เชื่อถือไสยศาสตร์และโชคลางต่าง ๆ ทำให้คนไทยไม่สนใจที่จะวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักของเหตุผล อันเป็นปัจจัยที่ขัดต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ที่พยายามนำเอาพื้นฐานวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยมานำเสนอไว้นั้น เพราะต้องการชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความคิดเห็นทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลาง โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับความนิยมเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากมีความคิดพื้นฐานว่าลักษณะวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมเกิดขึ้นกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคนไทยในชนบท และเมื่อคนงานไทยในตะวันออกกลางส่วนใหญ่ก็คือเกษตรกรในชนบทภาคต่าง ๆ ดังนั้นคนงานไทยในตะวันออกกลางก็ย่อมได้รับอิทธิพลจากลักษณะอำนาจนิยม เข้ามาด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าคนงานเหล่านี้จะได้มีโอกาสได้เผชิญกับภาวะความทันสมัยต่าง ๆ ที่นักรัฐศาสตร์หลายท่านวิเคราะห์ว่าน่าจะมีผลต่อการพัฒนาความคิดทางการเมืองของแต่ละบุคคลด้วย แต่เนื่องจากภาวะความทันสมัยที่คนงานไทยในตะวันออกกลางประสบ ส่วนมากจะเป็นภาวะความทันสมัยทางวัตถุ แต่ภาวะความทันสมัยทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น คนงานเหล่านี้ยังไม่มีโอกาสได้รับประสบการณ์เหล่านี้ เพราะไปทำงานอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีสังคมและวัฒนธรรมแบบสังคมประเพณีตามหลักการของศาสนาอิสลาม

นอกจากนี้สภาพความเป็นอยู่ของคนงานไทยในตะวันออกกลาง เป็นวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับการทำงานและการขายแรงงาน มุ่งแต่จะทำงานล่วงเวลา เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้คนงานไทยในตะวันออกกลางไม่มีเวลาว่างพอที่จะให้ความสนใจทางการเมือง อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนงานเหล่านี้มีความนิยมเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลางและต่ำ อีกทั้งการได้รับข่าวสารจากประเทศไทยส่วนมากจะให้ความสนใจต่อข่าวคราวของครอบครัวและชุมชนของคนมากกว่าข่าวสารทาง

การเมือง หรือความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากประเทศไทย ดังนั้นสภาพความสนใจ และความสำนึกทางการเมืองของคนไทยจึงไม่ได้รับการพัฒนา เท่าที่ควรในขณะที่กำลังทำงาน อยู่ในประเทศตะวันออกกลาง แม้ว่าจากผลการศึกษาวិเคราะห์จะแสดงให้เห็นว่าคนงาน ไทยที่มีประสบการณ์จากการทำงานในตะวันออกกลาง มีแนวโน้มที่จะสามารถเรียนรู้ในสิ่ง ต่าง ๆ ได้มาก และมีแนวโน้มที่ส่งเสริมให้คนงานเหล่านี้มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับสูงมากขึ้น รวมทั้งจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจะช่วยให้คนงาน สามารถเปรียบเทียบกิจกรรมทางการเมือง จนมีความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองมากขึ้น ก็ตาม แต่คนงานเหล่านี้ยังไม่มีภาวะกระตือรือร้นสนใจทางการเมืองเท่าที่ควร ตลอด จนยังไม่สามารถพัฒนาความสำนึกทางการเมืองให้สูงขึ้นได้ เพราะวัฒนธรรมทางการเมือง แบบอำนาจนิยมที่ฝังรากลึกอยู่ในจิตใจและพฤติกรรม จึงทำให้คนงานเหล่านี้มีความโน้ม เียงในพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลางและต่ำ เป็นส่วนใหญ่

การที่คนงานเหล่านี้ให้ความสนใจและมีความโน้ม เียงในการมีส่วนร่วมในการ เลือกตั้งค่อนข้างสูง เป็นเพราะกิจกรรมทางด้าน การเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่ใช้เวลา เพียง เล็กน้อย เข้ามีส่วนร่วมได้ง่าย เห็นผลได้ในระยะเวลาอันสั้น และยังเป็นกิจกรรมที่ สามารถหวังผลตอบแทนจากผู้ที่จะเลือกได้อีกด้วย คนงานเหล่านี้จึงให้ความสนใจใน กิจกรรมการเลือกตั้งมากกว่ากิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ

จึงกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม ซึ่งฝังรากลึกอยู่ใน ความคิด เห็นและทัศนคติของคนไทยมานาน โดยเฉพาะการยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลัก การ หรือการศรัทธาในตัวบุคคลมากกว่า เหตุผล เป็นพื้นฐานที่ถ่วงรั้งการเข้ามีส่วนร่วม ทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ของคนงานไทยในตะวันออกกลางอย่างมาก ความโน้ม เียงของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลางจึงมุ่งไปสู่สิ่งที่ ใกล้ตัว คือบทบาททางการเมืองในระดับท้องถิ่นและกลุ่มอาชีพมากกว่าการมีส่วนร่วม ทางการเมืองในระดับชาติ

สรุปท้ายบท

แนวความคิดที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติ เห็นทางการเมืองของคนงาน

ไทยที่ไปทำงานในตะวันออกกลางครั้งนี้ ประกอบด้วยแนวความคิดที่สำคัญ 3 ประการคือ แนวความคิด เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง แนวความคิด เกี่ยวกับความรู้ต่อการเมืองซึ่งเน้นถึงความไว้วางใจทางการเมือง และแนวความคิด เกี่ยวกับความโน้มเอียงในพฤติกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะด้านความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง พร้อมทั้งวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อเสริมการวิเคราะห์ให้ชัดเจนมากขึ้น.

จากผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าคนงานไทยในตะวันออกกลางส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับปานกลางและสูง โดยความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนเหล่านี้จะแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของคนงานแต่ละคน เป็นสำคัญ (แกมมา 0.4239) หรือกล่าวได้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจมีผลต่อความแตกต่างในความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับที่น่าสนใจ

ในด้านความไว้วางใจทางการเมือง ปรากฏว่าคนงานไทยในตะวันออกกลางส่วนใหญ่มีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับปานกลางและสูง โดยตัวแปรแต่ละตัวคือ ประสิทธิภาพในการทำงานในตะวันออกกลางรวมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมของคนงานแต่ละคน จะมีผลต่อความแตกต่างในระดับความไว้วางใจทางการเมืองระดับต่าง ๆ ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน (แกมมา 0.0807, 0.0698 และ 0.0590 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาตามสัดส่วนร้อยละ จะพบว่าแนวโน้มของสัดส่วนร้อยละของความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจและความไว้วางใจทางการเมืองระดับต่าง ๆ ในเชิงสอดคล้องกัน แต่ทั้งนี้ความแตกต่างในสัดส่วนร้อยละของแต่ละระดับจะไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนสถานภาพทางสังคมจะมีความแตกต่างในสัดส่วนร้อยละที่ไม่ชัดเจน เช่นเดียวกับประสิทธิภาพในการทำงานของคนงานแต่ละคน

ส่วนความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ปรากฏว่าคนงานไทยในตะวันออกกลางส่วนใหญ่มีความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลางและต่ำ มีผู้ที่มีความโน้มเอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงเพียงร้อยละ 3.3 เท่านั้น โดยตัวแปรอิสระทั้งสามมีความสัมพันธ์กับความโน้มเอียงในการเข้ามามี

ส่วนร่วมทางการเมืองน้อยมาก ทั้งนี้เหตุผลสำคัญที่สุดที่ทำให้คนงานส่วนใหญ่มีความไม่
 เอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลางและต่ำ ทั้ง ๆ ที่คนงานส่วนใหญ่
 มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและมีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับปานกลาง
 และสูงคงจะเป็นเพราะความไม่มั่นใจในศักยภาพทางการเมืองของตนเองในหมู่คนงานไทย
 ที่ไปทำงานในตะวันออกกลาง

สำหรับปัจจัยที่มีผลอย่างสำคัญในลักษณะ เป็นอุปสรรคต่อความไม่เอียงในการเข้า
 มีส่วนร่วมทางการเมือง คือวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะ "อำนาจนิยม" ประกอบ
 กับขาดกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ความสนใจและความสำนึก
 ทางการเมืองของคนงานไทยในตะวันออกกลางอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะเมื่อเป้าหมาย
 สำคัญของการเดินทางไปทำงานในตะวันออกกลางของคนงานเหล่านี้ คือการเก็บเงินส่ง
 กลับมาช่วยครอบครัวทางเมืองไทย ความสนใจทางการเมืองจึงอยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งใน
 ประเทศในตะวันออกกลางมีระบอบการปกครองที่ยึดหลักชนบธรรม เนียมประเพณีทางศาสนา
 เป็นหลัก จึงทำให้การพัฒนาความสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของคนงาน
 เหล่านี้ต้องชะงักงันลงด้วย จึงเป็นผลให้ความไม่เอียงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 ของคนงานเหล่านี้ปรากฏออกมาในระดับปานกลางและต่ำ เป็นส่วนใหญ่ด้วย

ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย